

УДК 342.951(477)

Є.В. ЮРКОВА, Херсонський юридичний інститут харківського національного університету внутрішніх справ

МЕЖІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, інтелектуальна власність, охорона права інтелектуальної власності, Державний департамент охорони інтелектуальної власності

Одним із важливих напрямків адміністративно-правової охорони, яка переживає в сучасних умовах період динамічного теоретичного і практичного становлення, є охорона суб'єктів інтелектуальної власності.

Проблемі адміністративно-правової охорони права власності приділяли увагу вітчизняні вчені В.В. Галуцько, В.С. Дроб'яко, Р.В. Дроб'яко, О.М. Мельник, Р.Б. Шишка та ін. Поряд із цим, як в теорії адміністративного права, так і в практиці державотворення залишаються неврегульовані та потребують додаткового аналізу значні положення цієї проблематики. Тому мета статті полягає в виявленні меж адміністративно-правової охорони права власності та розкритті змісту провідних її елементів. Наукова новизна статті міститься в подальшому розвитку ознак меж адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності та авторській дефініції цієї категорії.

Функція охорони права власності суб'єктів інтелектуальної власності базується на нормах Конституції України, відповідно до ст.41 якої кожен має право володіти, користуватись та розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності [1]. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності [2, 3].

Серед джерел публічного права широко висвітлені засоби юридичної відповідальнос-

ті за порушення прав суб'єктів інтелектуальної власності у КУпАП та КК України. Зокрема, законодавець визнав суспільно шкідливими та встановив адміністративну відповідальність за такі проступки: ст.51-2 КУпАП «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» та ін. (ст.ст.164-3, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13) [4].

Поряд із КУпАП, ЦК України, КК України у сфері охорони права власності суб'єктів інтелектуальної власності діє значний масив спеціального законодавства, зокрема, Закони України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.10.1997 р. № 621-ВР, «Про охорону права на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ, «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ, «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16.06.1999 р. № 752-ХІV, «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ, які регулюють питання адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності.

Сутність охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності полягає в тому, що автор (розроблювач) об'єкта інтелектуальної власності або інша визнана законом особа одержує від держави виключні права на створений об'єкт інтелектуальної власності на визначений період часу. Ці права регламентуються охоронним документом, що видається власнику об'єкта інтелектуальної власності [4]. Адміністративно-правова охорона права інтелектуальної власності відноситься до спеціальної юрисдикційної форми охорони, яка здійснюється суб'єктами публічного управління (ДДІВ, МВС України, Антимонопольним комітетом України та ін.).

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 04.04.2000 р. № 601, був утворений Державний департамент інтелектуальної власності (ДДІВ) як урядовий орган державного управління. Основними його завданнями є: забезпечення реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності; прогнозування і визначення перспектив і пріоритетних напрямків розвитку у сфері ін-

телектуальної власності; організаційне забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності [5].

ДДІВ, ОВС України, Антимонопольний комітет України, деякі інші суб'єкти публічного управління здійснюють адміністративно-правову охорону суб'єктів інтелектуальної власності на основі та з виконання вище зазначених Законів України у трьох основних формах: 1) шляхом здійснення державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та видання на них охоронних документів; 2) застосування до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу; 3) у процесі адміністративного провадження за скаргами та заявами суб'єктів права інтелектуальної власності.

Таким чином, провідне місце в системі адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності щодо попередження протиправних посягань займає державна реєстрація об'єктів промислової власності та видання на них охоронних документів.

Порядок охорони авторського права і суміжних прав визначений ст.51 Закону України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якої захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавствами. Тим самим законодавець визначив міжгалузевий комплексний механізм охорони авторського і суміжного права, в якому нормам адміністративного права належить важлива роль.

Аналіз юридичної літератури та вітчизняного адміністративного законодавства у сфері охорони права інтелектуальної власності наводить до висновку, що адміністративно-правова складова охорони авторського та суміжного прав здійснюється в Україні в основному шляхом притягнення фізичних осіб, які порушують авторське чи суміжне право, до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ст.51-2 КУпАП за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на та-

кий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, – передбачає накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст.51-2 КУпАП «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності», є комплекс майнових і особистих немайнових прав, які належать авторам того чи іншого результату інтелектуальної і науково-технічної діяльності. При цьому ст.ст.14-15 Закону України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права» розкривають зміст майнових і особистих немайнових особистих прав. Зазначене правопорушення: з об'єктивного боку полягає у незаконному використанні об'єктів права інтелектуальної власності, привласненні права на цей об'єкт або іншому умисному порушенні прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом; з суб'єктивного боку може бути вчинене тільки з умислом. Суб'єктом правопорушення авторських і суміжних прав можуть бути посадові особи підприємств, установ, організацій усіх форм власності та громадяни, яким на момент скоєння правопорушення виповнилось 16 років. Здебільшого це особи, які допускають незаконне використання охоронюваних творів і об'єктів суміжних прав. Подібні дії вважають контрафактними, а самих порушників називають піратами [6, с.253].

Протокол про адміністративне правопорушення за ст.51-2 КУпАП складається уповноваженими на те посадовими особами ОВС України; органів Державної податкової служби України; державними інспекторами з питань інтелектуальної власності; державними інспекторами з охорони прав на сорти рослин (ст.254 КУпАП).

Відповідно до ст.164-9 КУпАП, незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, упаковки

яких не марковані контрольними марками або марковані контрольними марками, що мають серію чи містять інформацію, які не відповідають носію цього примірника, або номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок, – тягне за собою накладення штрафу з конфіскацією цих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних.

Об'єктивна сторона таких правопорушень полягає у вчиненні зазначених в диспозиції норми права діянь. Закон України від 23.03.2000 р. № 1587-III «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» визначив, що розповсюдження на території України примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм та баз даних, а також їх прокат дозволяється лише за умови їх маркування контрольною маркою.

Адміністративні протоколи за ст.164-9 уповноважені складати на те посадові особи ОВС України та державні інспектори з питань інтелектуальної власності. При цьому охоронний вплив працівників міліції МВС України у цьому напрямку постійно зростає: так, якщо в 2006 р. ними було складено 4596 адміністративних протоколів за цією статтею, то в 2007 р. – вже 5441, із них 3902 матеріалів справ про адміністративні правопорушення були розглянуті суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів та по них прийняті рішення про притягнення винних до адміністративної відповідальності.

Крім того, за порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва, суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів за матеріалами, складеними державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, може бути накладено на винних відповідно до ст.164-13 КУпАП штраф від двадцяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів дохо-

дів громадян.

В умовах, коли повага до прав суб'єктів інтелектуальної власності поступово стає невід'ємним атрибутом вітчизняного суспільства, зростає правова культура та правосвідомість громадян України щодо споживання інтелектуальних благ, назріла необхідність розширити захисту дію адміністративно-правових норм щодо захисту права інтелектуальної власності.

Одним із способів захисту авторських прав у адміністративному порядку є провадження за заявами суб'єктів інтелектуальної власності. Зазначене робиться, як правило, шляхом заперечення проти рішень ДДІВ, що здійснюється в Апеляційній палаті, яка є колегіальним органом. З метою захисту своїх інтелектуальних прав будь-яка особа може звернутись не тільки до суду, але й до Апеляційної палати із запереченням проти рішення ДДІВ щодо набуття авторських прав, а також з іншими питаннями, віднесеними до її компетенції [7, с.143].

Таким чином, адміністративно-правова охорона авторських і суміжних прав суб'єктів інтелектуальної власності здійснюється посадовими особами ОВС України, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності та деякими іншими суб'єктами публічного управління шляхом складання на порушників, які допускають незаконне використання охоронюваних творів і об'єктів, протоколів про адміністративні правопорушення за ст.ст.51-2, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 КУпАП і в процесі адміністративного провадження за скаргами та заявами суб'єктів інтелектуальної власності до Апеляційної палати ДДІВ.

Різновидом охорони права інтелектуальної власності є антимонопольна діяльність держави. Здійснення дій, обумовлених законодавством України як недобросовісна конкуренція, зобов'язує Антимонопольний комітет України та ОВС України здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення за ст.164-3 КУпАП «Недобросовісна конкуренція». До таких дій відносяться: незаконне копіювання форми,

упаковки, зовнішнього оформлення, а також імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені та отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця.

Таким чином, одним із різновидів адміністративно-правової охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності є протидія посадових осіб Антимонопольного комітету України та ОВС України недобросовісній конкуренції, яка полягає у складанні на фізичних осіб, які підозрюються у незаконному копіюванні форми, упаковки, зовнішнього оформлення та отриманні, використанні, розголошенні комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця, протоколів про адміністративні правопорушення за ч.ч.1, 3 ст.164-3 КУпАП, стягнення за якими накладають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

Отже, межі адміністративно-правової охорони суб'єктів інтелектуальної власності характеризується такими основними рисами:

1) є складовою комплексного міжгалузевого інституту охорони суб'єктів інтелектуальної власності та охоплює різноманітні інтелектуальні права: об'єкти промислової власності (винахід, корисна модель, промисловий зразок, торгівельна марка, географічне зазначення); на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності (сорт рослин, топографії інтегральних мікросхем, комерційну таємницю); об'єкти авторського і суміжних прав;

2) суб'єкти публічного управління здійснюють адміністративно-правову охорону суб'єктів інтелектуальної власності трьома основними способами: а) шляхом здійснення державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та видання на них охоронних документів; б) застосуванням до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу; в) у процесі адміністративного провадження за скаргами та

заявами суб'єктів інтелектуальної власності;

3) основними суб'єктами публічного управління, які здійснюють адміністративно-правову охорону суб'єктів інтелектуальної власності, є посадові особи і органи ДДІВ та МВС України;

4) провідне місце в системі адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності щодо попередження протиправних посягань займає державна реєстрація об'єктів промислової власності та видання на них охоронних документів (патенту, свідоцтва), яку здійснює патентне відомство (ДДІВ);

5) адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності здійснюється посадовими особами ОВС України, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності та деякими іншими суб'єктами публічного управління шляхом застосування до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу (складання на порушників, які допускають незаконне використання охоронюваних творів і об'єктів, протоколів про адміністративні правопорушення за ст.ст.51-2, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 КУпАП);

б) різновидом охорони права інтелектуальної власності є протидія Антимонопольного комітету України та ОВС України діям, які визначені законодавством як недобросовісна конкуренція.

Отже, сформовані риси меж адміністративно-правової охорони суб'єктів інтелектуальної власності дають підстави стверджувати, що це важливий сучасний напрям діяльності органів і посадових осіб ДДІВ МОН України, ОВС України, Антимонопольного комітету України щодо здійснення реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, видачі на них охоронних документів та застосування до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30.–

Ст. 141.

2. Мельник О. М. Суб'єкт права інтелектуальної власності та його цивільно-правовий статус : монографія / Олена Михайлівна Мельник. – Харків : Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 156 с.

3. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р., № 435-IV // ВВР України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984 р., № 8073-X // ВВР УРСР. – 1984. - Додаток до № 51. – Ст. 1122.

5. Постанова Кабінету Міністрів України

«Про утворення Державного департаменту інтелектуальної власності» : від 04.04.2000 р., № 601 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 14. – Ст. 568.

6. Дроб'яко В. С. Право інтелектуальної власності : навчальний посібник / В. С. Дроб'яко, Р. В. Дроб'яко. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

7. Галуцько В. В. Адміністративно-правова охорона суб'єктів права власності в Україні : монографія / Валентин Васильович Галуцько. – Херсон : ВАТ ХМД, 2006. – 356 с.

Юркова Є. В. Межі адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності в Україні / Є. В. Юркова // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 710–714 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09jevuvu.pdf>

На основі аналізу нормативного матеріалу та думок провідних вчених виявлені межі адміністративно-правової охорони права власності інтелектуальної власності та доведено, що це важливий сучасний напрям діяльності органів і посадових осіб Державного департаменту інтелектуальної власності, органів внутрішніх справ України, Антимонопольного комітету України щодо здійснення реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, видачі на них охоронних документів та застосування до порушників режиму інтелектуальної власності засобів адміністративного примусу.

Юркова Е.В. Пределы административно-правовой охраны права интеллектуальной собственности в Украине

На основе анализа нормативного материала и мнений ведущих ученых выявлены пределы административно-правовой охраны интеллектуальной собственности и доказано, что это важное направление деятельности органов и должностных лиц Государственного департамента интеллектуальной собственности, органов внутренних дел Украины, Антимонопольного комитета Украины в отношении осуществления регистрации объектов интеллектуальной собственности, выдачи на них охранных документов и применения к нарушителям режима интеллектуальной собственности средств административного принуждения.

Yurkova Y.V. Limits of Administrative-Legal Protection of the Right of Intellectual Property in Ukraine

Limits of administrative-legal protection of the right of intellectual property are enlightened on the grounds of analysis of normative materials and thoughts of scientists; as a result it has been proved it is an important modern direction of the activity of the organs and officials of the State Department of intellectual property, of the organs of internal affairs of Ukraine, of the Antimonopoly committee of Ukraine as to the realization of registration of the objects of intellectual property and giving them protective documents and application of administrative penalties to the breakers of the regime of intellectual property.